Jussi Tervola

20.11.2023

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Kuulemistilaisuus 21.11.2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 73/2023 vp)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää lausuntomahdollisuudesta työttömyysturvaan tehtävistä muutoksista. Esitykseen sisältyy lukuisia heikennyksiä työttömyysturvan kattavuuteen ja tasoon. Niiden tavoite on säästää julkisia menoja, lisätä työnteon kannustimia ja työllisyyttä sekä yksinkertaistaa sosiaaliturvaa. Tavoitteet ovat sinänsä kannatettavia, mutta samalla esitetyillä mittavilla heikennyksillä on monia muita sivuvaikutuksia, joita THL haluaa nostaa esiin.

Työllisyysvaikutukset

Muutosten arvioidaan lisäävän aiempien tutkimusten perusteella työllisyyttä 20 000 henkilöllä, mutta tähän liittyy epävarmuuksia. On syytä huomioida, että työttömiä on paljon enemmän, nyt syyskuussa noin 250 000, ja isolle osalle työttömistä muutokset toteutuisivat tulotason heikennyksinä eikä työllistymisenä. Potentiaalinen työllisyysvaikutus kohdistuu tutkimusten mukaan ennen kaikkea melko hyvässä työmarkkina-asemassa oleviin eikä vaikeasti työllistyviin, jotka ovat usein pienituloisia pitkäaikaistyöttömiä ja osatyökykyisiä.

Pienituloisimmissa kotitalouksissa työttömyysturvan lapsikorotusten poisto kompensoituu merkittävin osin yleisestä asumistuesta ja toimeentulotuesta. Huomattava toimeentulotuen tarpeen kasvu on ristiriidassa hallitusohjelmaan kirjatun toimeentulotukiuudistuksen tavoitteen kanssa toimeentulotuen saajamäärän puolittamisesta. Toimeentulotuen käytön lisääntyminen heikentää myös osa-aikaisen ja keikkatyön kannustimia. Toimeentulotuen lisääntyneen käytön negatiivisia työllisyysvaikutuksia ei kuitenkaan esityksessä ole arvioitu. Sen etukäteisarviointi olisi karkeasti mahdollista hyödyntäen arvioituja muutoksia rajaveroasteessa.

Lapsiperheet

Työttömyysturvan lapsikorotusten poisto kohdistuu erityisesti pienituloisiin lapsiperheisiin. Leikkaus on suhteellisesti merkittävä erityisesti perusturvassa: yhden lapsen perheessä lapsikorotus on 13 prosenttia perusturvaetuudesta ja kolmen tai useamman lapsen perheessä 22 prosenttia. Esityksessä on arvioitu, että lapsikorotusten poisto lisää tuntuvasti lapsiperheiden pienituloisuutta (2,6 prosenttia). Lapsiperheiden köyhyydellä voi olla pitkäaikaisia negatiivisia vaikutuksia lapsiin.

Esityksen ulkopuolella muutosta kompensoidaan osin tiettyjen erityisryhmien lapsilisän korotuksilla, jotka ovat kuitenkin murto-osa työttömien lapsikorotuksista. Lapsilisän korotus siirtää tukea vähemmän tarvitseville. Olisi sosiaalisesti kestävämpää kompensoida lapsikorotusten poisto esimerkiksi yleiseen asumistukeen, joka kohdistuu rajatummin pienituloisille ja korotus voisi silloin olla isompi ja lapsiperheiden asumistuen taso kasvaisi. Ne muutokset, joita asumistuessa on

suunniteltu tehtäväksi lapsiperheiden aseman helpottamiseksi paikkaavat vain pieneltä osin työttömyysturvan lapsikorotuksista luopumisen aiheuttamaa taloudellista menetystä.

Etuuksien yhdenmukaistaminen

Suojaosan ja lapsikorotusten poistoa perustellaan työttömyysturvan yhdenmukaistamisella suhteessa muihin tukiin, minkä taustalla on sosiaaliturvakomitean esittämä yhden perusturvaetuuden malli. Hallitus valitsi tässä kohtaa yhdenmukaistamisen alimman etuuden mukaan. THL kuitenkin huomauttaa, että yhdenmukaistaminen tapahtuu tässä vain ns. perusturvan suhteen, ja ansiosidonnaisten päivärahojen tasoissa on isojakin eroja. Työttömän ansiopäiväraha on yleisesti ottaen matalin päiväraha lukuun ottamatta pieniin palkkoihin perustuvia päivärahoja (alle 2 200 €/kk).

Sukupuolivaikutukset

Kuten esityksen vaikutusarvioista nähdään, lähes kaikki esitetyt muutokset kohdistuvat enemmän työttömiin naisiin kuin miehiin. Työssäoloehdon pidennys 12 kuukauteen kohdistuu lyhyen tai katkonaisen työhistorian omaaviin, esim. määräaikaisilla sopimuksilla työskenteleviin ja osatyökykyisiin. Suojaosan poisto kohdistuu puolestaan osa-aikaisesti työskenteleviin. Naiset työskentelevät miehiä useammin määrä- ja osa-aikaisissa työsuhteissa. Naiset saavat myös miehiä useammin työttömyysturvan lapsikorotuksia.

Esitetyt muutokset työttömyysturvalainsäädäntöön ovat merkittäviä, mutta suomalaista tutkimustietoa tämäntyyppisten muutosten työllisyysvaikutuksista on vain vähän. Siksi olisi erittäin tärkeätä, että panostettaisiin muutosten jälkiarviointiin.

Pääjohtaja Markku Tervahauta

Johtaja Mika Salminen